

CO exemplaar

MAANDBERICHT JANUARI 1991

MAANDBERICHT

Een uitgave van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD).
Maandelijks wordt gerapporteerd over ontwikkelingen en activiteiten in binnen- en buitenland, die naar wij aannemen de moeite waard zijn onder uw aandacht te brengen.

U zult in het MAANDBERICHT dan ook in hoofdzaak korte, feitelijke rapportage aantreffen, inhakend op de actualiteit. Achtergrondinformatie zal opgenomen worden in het KWARTAALBERICHT, dat zoals gebruikelijk vier maal per jaar verschijnt.

Eventuele reacties op de bijdragen kunt u richten aan:

Ministerie van Binnenlandse Zaken

Postbus 20010
2500 EA DEN HAAG
Tel.: 070 - 3.61.44.01
toestel: 2382

INHOUD

	pag
Van de redactie	5
I. DE GOLFCRISIS	7
- Inleiding	
- Terreurbalans	
- Beveiliging tegen terreur	
- Irak en Nederland	
- De Iraakse wapenindustrie	
- Reacties onder minderheden	
- Politiek activisme	
II. DIVERSEN	15
- De "constitutionele" staatsgreep in Suriname	
- Doek valt voor COMECON	

Van de redactie

De Golfoorlog beheerste in de afgelopen periode niet alleen de media, maar uiteraard ook de werkzaamheden van de Dienst.

Het zal dan ook duidelijk zijn dat dit MAANDBERICHT grotendeels in het teken staat van het Golfconflict en de consequenties voor het veiligheidswerk.

De informatie in de rubriek DE GOLFCRISIS omvat de periode tot 5 februari 1991.

I. DE GOLFCRISIS

INLEIDING

In het tijdvak tussen 2 augustus 1990 - de dag van de Iraakse overval op Koeweit - en 17 januari 1991 - de datum die het begin van het geallieerde offensief tegen de bezettingsmacht van Saddam HOESSEIN markeert - vonden in Nederland maar weinig gebeurtenissen plaats die passen in het kader van de naar een oorlog escalerende Golfcrisis. Wat in die periode de gemoederen nog het meest bezighield was het lot van de in Irak en bezet Koeweit in gijzeling geraakte landgenoten. Nog voor de jaarwisseling nam hun lot, zonder dat het tot een voldoende zware humanitaire missie naar Bagdad hoefde te komen, een gunstige wending. De Nederlandse bijdrage aan de opbouw van het geallieerde militaire potentieel in het Golfgebied leidde vrijwel nergens tot ongewenste reacties, afgezien van een handvol acties uit anti-militaristische hoek tegen het transport van Amerikaans legermaterieel per trein door ons land.

7

Sedert het uitbreken van de vijandelijkheden is het dreigingsbeeld echter aanzienlijk gewijzigd. Door de betrokkenheid bij de internationale coalitie kwamen diverse landen, waaronder ook ons land, bloot te staan aan een verhoogde dreiging van gewelddadige acties, zowel van de kant van Iraakse of door Irak ingehuurd terroristen, als door lieden die uit adhesie met Saddam HOESSEIN een daad zouden willen stellen. Daarnaast ontstond de mogelijkheid van geweldsreacties door islamitische minderheden, van wie heftige emoties te verwachten waren. In die situatie werd met het oog op de toegenomen dreiging een aantal maatregelen getroffen in de sfeer van de beveiliging van voor de hand liggende objecten. Het verloop van de oorlog biedt Irak tot op heden buiten het eigenlijke slagveld weinig andere opties dan te mikken op ondersteunend terrorisme en oproepen tot het plegen daarvan. Toch zijn er nog altijd geen aanwijzingen dat ons land daadwerkelijk het toneel wordt van pro-Iraaks of anti-oorlogsgeweld.

In de hierna volgende hoofdstukken wordt eerst het beeld geschetst van de actuele stand van zaken op het terrein van het internationaal terrorisme en de beveiliging in Nederland. Dan wordt nader ingegaan op wat zich de afgelopen maand concreet heeft afgespeeld in de relatie Nederland-Irak en op de betrokkenheid van Nederlandse bedrijven bij de versterking van Iraks militaire potentieel. Tenslotte worden reacties onder de minderheden en die van de kant van het politiek gewelddadig activisme belicht.

TERREURBALANS

De wereldwijde terreurbalans geeft na twee weken Golfoorlog een beeld te zien dat hoofdzakelijk beheerst wordt door adhesie-terrorisme. Niet de Iraakse geheime dienst of de verschillende Palestijnse splintergroeperingen onderscheidden zich tot op heden door terreurdaden, maar lokale of regionale organisaties en individuen, die met acties hun sympathie voor de Iraakse zaak wensen te onderstrepen. Opvallend is dat enkele sedert jaar en dag bestaande terroristische groeperingen de Golfcrisis

aangrijpen om zich - veelal na een periode van betrekkelijke inactiviteit - te profileren.

In totaal vonden verspreid over de hele wereld vanaf het begin van de oorlog tussen de 95 en 100 aanslagen en incidenten plaats die in verband te brengen zijn met de Golfcrisis.

Ongeveer een kwart daarvan werd uitgevoerd in West-Europa, ca. 40% in Latijns Amerika, ca. 10% in Azië, ca. 15% in het Midden-Oosten en ca. 7% in Afrika. Amerikaanse objecten waren in iets meer dan de helft van de gevallen het doelwit. Verder hadden de Britten het het zwaarst te verduren, gevolgd door de Fransen, de Saoedi's en de Egyptenaren. Het ging bij de meeste incidenten om bomaanslagen die een beperkte materiële schade tot gevolg hadden.

In vergelijking met dezelfde periode van het afgelopen jaar zijn deze maand ongeveer drie keer zoveel terroristische incidenten gemeld. Dit duidt erop dat de Golfoorlog wereldwijd de gemoederen dusdanig bezighoudt, dat het gevaar van spontane terreurdaden aanmerkelijk hoger is dan in vreedstijd, nog afgezien van de nog immer aanwezige dreiging van een direct door Irak geïnspireerde en geregisseerde terreurgolf.

BEVEILIGING TEGEN TERREUR

Naarmate alle internationale pogingen om langs diplomatieke weg een Golfoorlog te voorkomen schipbreuk leden en het uitbreken van vijandelijkheden steeds waarschijnlijker werd, nam ook de noodzaak toe meer aandacht te besteden aan de beveiliging van een aantal personen en objecten in ons land. De extra waakzaamheid gold zowel mogelijke gewelddaden uit de hoek van het anti-oorlogsactivisme en die van sympathiserende minderheden uit islamitische landen, als terreuracties door Iraakse agenten of door Bagdad ingehuurd, hoofdzakelijk Palestijnse groeperingen.

Ofschoon via de Iraakse radio tot twee maal toe werd opgeroepen tot het plegen van aanslagen in onder andere Nederland, namelijk op 18 en 29 januari, waren er geen indicaties dat op korte termijn met terroristisch geweld in ons land rekening moest worden gehouden. Niettemin staan de ambassades, consulaten en sommige van de belangrijkste diplomaten van landen die bij het conflict betrokken zijn, alsmede militaire, educatieve en enige commerciële objecten met een internationaal karakter sedert 15 januari onder verscherpte bewaking. Ook ten aanzien van vitale nationale objecten als luchthavens, boorplatforms en olie-installaties in het Botlekgebied werden beveiligingsmaatregelen genomen. Bij het huidige dreigingsbeeld, waarin nog niet gesproken kan worden van een acuut terreurrisico, wordt in het algemeen geadviseerd verhoogde waakzaamheid te betrachten. Aanbevolen wordt om bestaande veiligheidsvoorschriften strikt na te leven en omissies waar nodig ongedaan te maken. Daarnaast kan extra aandacht worden besteed aan de observatie van de directe omgeving.

In de eerste fase van de Golfoorlog werd duidelijk dat Bagdad met raketbeschietingen trachtte Israël tot vergeldingsacties te provoceren om aldus de internationale anti-Iraakse coalitie te splijten. Met het uitblijven van het door Saddam HOESSEIN gehoopte resultaat van die tactiek moest worden aangenomen dat joodse belangen elders in de wereld mogelijk het doelwit zouden worden van

aanslagen waarop Israël zich alsnog genoodzaakt zou zien te reageren. Dit verhoogde risico was in tal van landen, waaronder na 22 januari ook Nederland, aanleiding om beveiligingsmaatregelen te treffen ten aanzien van synagogen en andere joodse instellingen.

IRAK EN NEDERLAND

9

Wel verklaarde ambassadeur AL FALAKI, in reactie op speculaties terzake, op 7 januari dat Nederland niet het doelwit van Iraaks terrorisme zou zijn. Aan die beoordeling werd overigens destijds en wordt ook nu nog niet al te veel waarde gehecht. Het uitbreken van de vijandelijkheden met de geallieerde luchtaanval op Iraakse doelen in de nacht van 16 op 17 januari, had onder het ambassadepersoneel geen merkbare verhoging van activiteiten tot gevolg. De benarde situatie aan het thuisfront werd zelfs met enige gelatenheid verwerkt.

Heel opmerkelijk was de op 18 januari via Radio Bagdad uitgezonden oproep om als represaille voor het over Irak losgebarsten krijgsgeweld westerse doelen aan te vallen. De in de boodschap genoemde doelwitten omvatten namelijk naast de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Saoedi-Arabië en Koeweit heel specifiek ook Nederland, ofschoon ons land nog nergens fysiek bij oorlogshandelingen was betrokken. Hoewel geen duidelijke verklaring voor die uitzonderingspositie was te geven, ligt de veronderstelling voor de hand dat de reden daarvoor was gelegen in Nederlands traditionele sympathie voor Israël. En die was onmiddellijk na de eerste Iraakse raketaanval op Tel Aviv al heel concreet tot uitdrukking gekomen in het aanbod van Den Haag om de joodse staat Patriots en de bijbehorende bemanningen te leveren. Wellicht had dat de aandacht getrokken van de propagandisten in Bagdad. Overigens haastte een woordvoerder van de Iraakse ambassade zich om de uitspraak van ambassadeur AL FALAKI van 7 januari te herhalen en Nederland gerust te stellen. Hier zou geen Iraaks terrorisme te duchten zijn. Op 29 januari maakte opnieuw een door Radio Bagdad de ether ingestuurde oproep tot geweld tegen landen van de internationale coalitie expliciet melding van Nederland als doelwit. De verklaring waarin dat gebeurde was afkomstig van

"het Internationale en Panarabische Strijdfrent van het Arabische Schiereiland", een nieuwe groepering aan het terreurfirmament. Het front noemde naast Nederland ook de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Frankrijk mikpunten van toekomstige gewelddadige acties. Deze keer was evenwel enkele uren tevoren in een door het Amerikaanse station CNN verzorgde televisieuitzending tamelijk prominent aandacht besteed aan Nederlands inbreng in de coalitiemacht en de aan Israël gedane toezeggingen op militair en humanitair gebied.

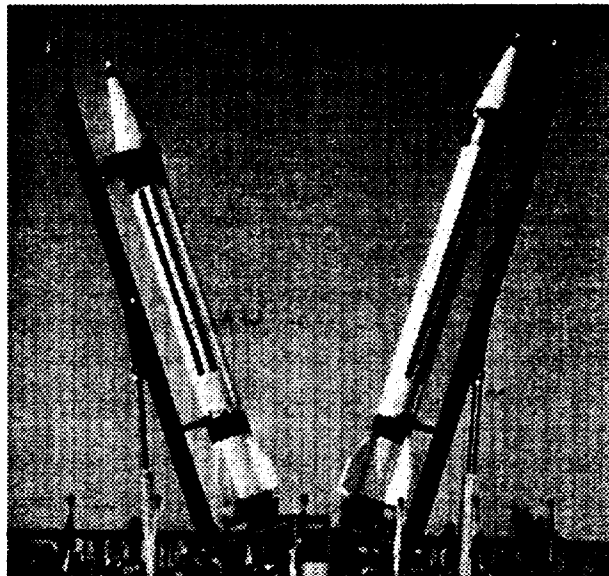
Ondertussen waren reeds diverse landen overgegaan tot het uitwijzen van Iraakse diplomaten. Alleen al in Europa kregen de vertegenwoordigingen in Groot-Brittannië, België, Duitsland, Griekenland en Italië van de verschillende ministeries van Buitenlandse Zaken het dringende verzoek hun personeel op zeer korte termijn ingrijpend te reduceren en de overtoellig geworden diplomaten naar huis te sturen. Het kwam dan ook niet als een verrassing toen op 22 januari ambassadeur AL FALAKI op het departement van Buitenlandse Zaken in Den Haag te verstaan werd gegeven dat zijn zeven man sterke vertegenwoordiging binnen 24 uur tot twee personen diende te zijn teruggebracht. Slechts hijzelf en zijn medewerker voor consulaire zaken AL AKRAM konden blijven. In de ochtend van 23 januari vertrokken de uitgewezen vijf met hun verwanten per busje van de ambassade naar Schiphol, om daar tot de ontdekking te komen dat de reis niet kon doorgaan omdat er op een aansluitende vlucht geen stoelen meer te reserveren waren. Daarop werd het gezelschap ondergebracht in Hotel Ibis op Schiphol, totdat het twee dagen later in de voormiddag van 25 januari met bestemming Tunis luchtruim koos. Met het vertrek van de vijf uitgewezenen was de Iraakse presentie in ons land gereduceerd tot twee diplomaten en een zestal studenten onder wie twee zoons van AL FALAKI. Van laatstgenoemden werden tot op heden echter geen bijzondere activiteiten opgemerkt.

DE IRAAKSE WAPENINDUSTRIE

Medio december vorig jaar werd door de Economische Controle Dienst een inval gedaan bij het bedrijf Franerex te Hoogerheide. Franerex wordt ervan verdacht het Brusselse bedrijf SRC* loodsen en personeel ter beschikking te hebben gesteld voor onderzoekswerkzaamheden. Het ging hierbij om onderzoek waarvan de resultaten naar alle waarschijnlijkheid ten goede moesten komen aan Iraakse wapenprogramma's die de verdere ontwikkeling van de Iraakse rakettechnologie en het superkanon ten doel hadden. Irak is reeds sedert de jaren zeventig bezig met de opbouw van zowel een omvangrijk militair apparaat als een indrukwekkend militair-industrieel complex. Een deel van de benodigde goederen, en dan dient vooral gedacht te worden aan conventionele wapens, is in alle openheid aangeschaft. De Sovjet-Unie en Frankrijk fungeerden op dit terrein als de belangrijkste leveranciers, terwijl een land als Zuid-Afrika zich ook niet onbetuigd heeft gelaten. Aan conventionele wapens had Irak

* SRC staat voor Space Research Corporation, het bedrijf van de vorig jaar vermoorde ballistische expert Gerald BULL.

evenwel niet genoeg. Het laatste jaar is duidelijk geworden dat reeds geruime tijd in het diepste geheim werd gewerkt aan de ontwikkeling van het non- conventionele wapensysteem, zoals nucleaire, biologische en chemische wapens, alsmede verschillende raketten. De voor de verwezenlijking van deze programma's benodigde materialen werden vooral in het Westen ingekocht. Daarbij werd de werkelijke bestemming voor de leveranciers vaak en voor de overheden van de leverende landen altijd geheim gehouden. Met name bedrijven uit Duitsland kwamen in dit verband de afgelopen maanden in opspraak. In recente publikaties wordt beweerd dat Irak inmiddels de beschikking heeft over een groot arsenaal aan chemische, biologische en nucleaire wapens. Dat Irak diverse chemische wapens kan inzetten, werd bewezen in de oorlog tegen Iran en de gifgasaanvallen op de Koerdische bevolking in Noord-Irak. Er zouden tienduizenden granaten gevuld met mosterdgas en zenuwgas gereed voor gebruik zijn. Ook vliegtuigbommen en raketten voor de korte afstand zouden met chemische lading zijn toegerust. Betwijfeld wordt echter of ook de bekende gemodificeerde "Scud"-raketten (de Al Hoesseini) van een chemische lading voorzien kunnen worden.

Al Hoesseini raketten

De berichten over biologische en zelfs nucleaire wapens die Irak zou hebben, zijn overdreven. Weliswaar heeft Irak een programma om biologische wapens te ontwikkelen en beschikt het land over het daarvoor benodigde materiaal, experts betwijfelen of dat ook al tot de productie van een daadwerkelijk inzetbaar wapen heeft geleid.

Hoewel de betrokkenheid van Nederlandse bedrijven en/of personen bij de opbouw van het Iraakse militaire apparaat vergeleken met bijvoorbeeld de rol van het Duitse bedrijfsleven niet groot is, kan worden gesteld dat ons land voor een land als Irak zeker interessant is geweest als zoekgebied. Naast het boven vermelde bedrijf Franerex zijn nog andere gevallen van Nederlandse hulp aan Irak bekend. Een aantal daarvan is nog in onderzoek. Nu verwacht mag worden dat de Duitse autoriteiten onder druk van de huidige golf van negatieve publiciteit de exportregels zullen gaan verscherpen en de controle op de naleving zullen gaan intensiveren, moet er rekening mee worden gehouden dat zogenaamde verdachte landen de blik sterker op Nederland zullen gaan richten.

REACTIES ONDER MINDERHEDEN

Moslims

Het uitbreken van de gewapende strijd in het Golfgebied heeft binnen de islamitische gemeenschap in Nederland aanvankelijk niet geleid tot een rigoureuze gewijzigde stellingname. Zoals in het MAANDBERICHT van oktober 1990 reeds werd gemeld, leefden er in bepaalde kringen sterke sympathieën voor het Iraakse volk, maar werd de annexatie van Koeweit door Saddam HOESSEIN als een te veroordelen daad beschouwd. De meeste moslims in ons land lijken zich echter - evenals de Nederlandse overheid - vooral bezorgd te maken om het gevaar van stigmatisering van allochtonen in de samenleving. In dit kader had de minister van Binnenlandse Zaken de afgelopen weken gesprekken met vertegenwoordigers van zowel joodse als islamitische organisaties en kwam er bovendien een onderlinge dialoog tussen beide groeperingen tot stand. Het mag illustratief genoemd worden voor de gematigde houding van de meeste islamieten in Nederland, dat bij de grote anti-Golfoorlog demonstratie van 19 januari jl. in Amsterdam geen vertegenwoordigers van bekende moslimorganisaties gesignaleerd werden.

In een kleinere groep van meer fundamentalistisch georiënteerde moslims in Nederland worden pro-SADDAM standpunten fanatiek uitgedragen. In de beleving van deze mensen is de oorlog in de Golf niet een zaak van Irak versus de geallieerden, maar wordt het conflict primair in het licht gezien van de strijd tegen christendom en zionisme. In kringen als die van de zogeheten Turkse Hezbollah in Amsterdam wordt HOESSEIN weliswaar beschouwd als een quasi-moslim, maar in dit geval zou het doel (de overheersing van de islam) de middelen (zoals de aanvallen op Israël) heiligen.

Van groot belang voor deze fundamentalisten is de houding van Iran. Zolang dit islamitische gidsland vasthoudt aan zijn opportunistische neutraliteit, wordt afgezien van opvallende anti-westerse activiteiten. Dat neemt niet weg dat bij de orthodoxe islamieten het ongeduld toeneemt naarmate een ondubbelzinnige partijkeuze van Teheran uitblijft en naarmate de pro-Iraakse geluiden onder moslims in andere delen van de wereld, zoals in Noord-Afrika en Pakistan, aanzwellen. Daarnaast moet er altijd rekening mee worden gehouden dat de immer aanwezige felle anti-Israël gevoelens in deze kring tot uitbarsting zullen komen op het moment dat Israël zich alsnog actief in het conflict zou mengen.

Turkse linkse organisaties

De enige Turkse organisatie die zich de afgelopen maand in het Golfconflict heeft gemengd met gewelddaden (in Turkije) is de revolutionaire linkse beweging Dev Sol. In een in Amsterdam opgedoken pamflet en een aantal artikelen in het activistenblad "NN" wordt aangegeven waarom (hoofdzakelijk uit anti-imperialistische overwegingen) en waar de groepering in Turkije de aanslagen heeft gepleegd. Vertegenwoordigers van de Nederlandse afdeling van Dev Sol liepen mee in de grote anti-Golfdemonstratie in Amsterdam en enkele aanhangers werden gesignaleerd bij een picketline in Rotterdam. Op het Brusselse vliegveld Zaventem werd recentelijk een Dev Sol-lid aangehouden, dat verklaarde ten behoeve van deze organisatie een claim te hebben gedaan met betrekking tot de bomaanslag op het kantoor van American Express in Athene (27 januari).

13

Koerden

De Turks-Koerdische PKK stelt zich op het standpunt dat de keuze tussen de fascist HOESSEIN en het door de Verenigde Staten geleide imperialisme vergelijkbaar is met de keuze tussen de pest en de cholera. Felle kritiek wordt uitgeoefend op de Turkse regering, die nalatigheid verweten wordt bij de bescherming van de bevolking in Oost-Turkije. Sedert enige tijd heeft er op last van PKK-leider OCALAN een toenadering plaatsgevonden tot islamitische organisaties, omdat het geloof voortaan gezien wordt als een goed wapen in de Koerdische strijd. Dit heeft er zelfs toe geleid dat het partijcongres in december jl. niet, zoals gebruikelijk, in Damascus plaatsvond, maar in Iran. Deze berichten zouden erop kunnen duiden dat Teheran de Golfcrisis aangrijpt om ook de (Turks-)Koerdische strijd op islamitische leest te schoeien. De PKK-leden in Nederland storen zich zeer aan de berichtgeving in de Nederlandse media. Vanwege de als eenzijdig afgeschilderde berichtgeving van met name de NOS wordt een agitatiecampagne in die richting overwogen. Voor het overige is nog weinig gebleken van actiebereidheid in het kader van de Golfcrisis.

POLITIEK ACTIVISME

Een groot deel van De Beweging lijkt het moeilijk te hebben met het bepalen van een ondubbelzinnig standpunt inzake de gebeurtenissen in de Golf. Enerzijds bestaat de opvatting dat de crisis en de oorlog die medio januari uitbrak, indirect voor rekening komen van het Westen dat immers door zijn "imperialisme" de landkaart van het gebied heeft getekend en bovendien, voor grof geld, van Irak een militaire supermacht heeft gemaakt. Anderzijds kan menig activist de ogen niet sluiten voor het onderdrukkende karakter van het regime-HOESSEIN en voor de Iraakse agressie ten opzichte van Koeweit. Wel lijkt eensgezindheid te bestaan over het standpunt dat het conflict niet met militaire middelen mag worden opgelost.

Zo bevatte het landelijke activistenblad "NN" eind november een bericht, waarin de aandacht werd gevestigd op het vervoer, per trein, van Amerikaans militair materieel van Duitsland naar Rotterdam, ter verscheping naar Saoedi-Arabië. Het bleef niet bij deze attentie. Begin december werd op het NS-baanvak Boxtel-Best een schakelkast in brand gestoken, waarbij gebruik werd gemaakt van een geïmproviseerd explosief. Daarnaast konden twee andere brandbommen tijdig onschadelijk worden gemaakt. De actie werd opgeëist door een onbekende groep - het "Anti-interventie Kommando de GLADIOoltjes" - waarvan in ieder geval, naar inmiddels duidelijk is geworden, leden van de North Atlantic De-Fence Movement (NAD-FM) deel uitmaakten.

14

Anti-oorlogsdemonstratie Amsterdam 19 januari

In de editie van "NN" van 24 januari werd de aandacht verplaatst van de militaire transporten naar het militair industrieel complex in het algemeen. Het blad publiceerde onder de in kapitale letters gezette leuze "SABOTEER DE OORLOG", een opsomming van tientallen bedrijven die, volgens het Anti-Militaristies Onderzoeks Kollektief (AMOK), produkten met een militaire toepassing aan Irak hebben geleverd of betrokken zijn bij het transport van militair materieel naar het Golfgebied. Mogelijk naar aanleiding van deze expliciete opwekking voerden acht vermomde activisten enkele dagen later een vernielingsactie uit in het voorlichtingscentrum van het ministerie van Defensie.

De verwachting is niet dat activistisch Nederland binnen afzienbare tijd onvoorwaardelijk de zijde van HOESSEIN zal kiezen. Voorzover er acties worden voorbereid, lijkt dit op zeer kleine schaal te gebeuren en vormt de oorlog als zodanig de inspiratie. De mate waarin De Beweging zal willen mobiliseren hangt ten nauwste samen met het verloop van de oorlogshandelingen. Zeker wanneer de oorlog escaleert, in het bijzonder bij een eventuele (geallieerde) inzet van conventionele middelen, ligt een grotere actiebereidheid voor de hand.

II. DIVERSEN

DE "CONSTITUTIONELE" STAATSGREEP IN SURINAME

Kort nadat BOUTERSE zijn ontslag als bevelhebber van het Nationaal Leger had aangeboden, werd op kerstavond 1990 in Suriname wederom de macht overgenomen door de militairen.

Daarmee kwam een eind aan de burgerregering SHANKAR/ARRON die door de zgn. Frontpartijen* was gevormd na de algemene verkiezingen in november 1987, waarbij de NDP (de partij van BOUTERSE) verpletterend werd verslagen.

Alles wijst erop dat het hier ging om een coup onder regie van BOUTERSE. Onder druk van de omstandigheden werd de coup door een meerderheid van de Nationale Assemblee (die overigens niet werd ontbonden) achteraf gelegitimeerd om erger te voorkomen. Illustratief voor de werkelijke machtsverhoudingen in het huidige Suriname was het verzoek van de nieuw gekozen president KRAAG aan BOUTERSE om de functie van bevelhebber van het Nationaal Leger weer op zich te nemen.

15

VOORGESCHIEDENIS

In september en oktober vorig jaar stuurde BOUTERSE zijn speciale gezant HERRENBERG naar Europa, om door middel van een dialoog met allerlei voormalige en nog actieve leden van het Surinaamse Verzet in Nederland tot overeenstemming te komen over een vredesregeling in Suriname en op die manier een nationale verzoening tot stand te brengen. Een aantal gesprekspartners gaf hij inzag in een scenario van BOUTERSE. Dit plan behelsde ruwweg het volgende:

Na het tot stand komen van een vredesakkoord wordt de zittende regering goedschiks of kwaadschiks vervangen door een zakenkabinet, voornamelijk samengesteld uit NDP-aanhangers en aangevuld met BOUTERSE-gezinde personen (met onbesmet politiek verleden) uit andere creoolse politieke partijen. Voor BOUTERSE zelf wordt uiteindelijk het presidentschap gereserveerd.

Het beoogde vredesakkoord is tot dusver niet tot stand gekomen. Desondanks wordt in het binnenland van Suriname sinds geruime tijd niet meer gevochten. Het Jungle Commando is onderling verdeeld; BRUNSWIJK is geïsoleerd en lijkt nog steeds bereid met BOUTERSE tot een vergelijk te komen.

Tegen deze achtergrond greep BOUTERSE vervolgens incidenten tijdens tussenlandingen op Schiphol aan om zijn plan tot uitvoering te brengen. President SHANKAR, die hem de eerste maal vergezelde, kreeg het verwijt niet adequaat bij de Nederlandse regering te hebben geprotesteerd tegen de volgens BOUTERSE vernederende bejegening op de luchthaven. Ook het gebrek aan respect dat

* De anti-BOUTERSE coalitie van de drie belangrijkste Surinaamse politieke partijen: de NPS (creools) o.l.v. ARRON, de VHP (Hindoestaans) o.l.v. LACHMON en de KTPI (Javaans) o.l.v. SOEMITA.

SHANKAR zich door de Nederlandse minister-president zou hebben laten welgevallen, werd door BOUTERSE aangegrepen om zijn vertrouwen in SHANKAR op te zeggen. Hij noemde hem een "joker" die de waardigheid van de natie op het spel had gezet en met wie hij niet meer wilde samenwerken. BOUTERSE stelde daarop een ultimatum aan regering en president om af te treden. Toen de gewenste reactie uitbleef, stelde hij zijn functie ter beschikking. Nadat SHANKAR tegen de verwachting in het ontslag van BOUTERSE accepteerde en de regering niet eigener beweging aftrad, nam GRAANOOGST, de plaatsvervangend bevelhebber van het Nationaal Leger, de macht in Suriname over.

16

REACTIES

Vrijwel alle landen in de regio hebben afwijzend gereageerd op de militaire ingreep in Suriname. Vooral Venezuela trok fel van leer door aan de gebeurtenissen consequenties voor zijn diplomatieke relaties met Paramaribo te verbinden. Ook de Verenigde Staten, Frankrijk, Nederland en de EG uitten hun bezorgdheid over en kritiek op de gang van zaken.

Geheel volgens verwachting toonden de aanhangers van BOUTERSE, die onder meer te vinden zijn in de Nederlandse afdeling van de NDP en in de LSP (Liga van Surinaamse Patriotten), zich zeer ingenomen met de machtsgreep van de militairen. Zij hebben hooggespannen verwachtingen van de nieuwe regering.

In het kamp van de tegenstanders van BOUTERSE zagen diverse personen in de gebeurtenissen op en na kerstavond aanleiding weer contact met elkaar te zoeken. Net als in het verleden wordt ook nu weer gewerkt aan bundeling van een aantal nog prille initiatieven, hetgeen moet leiden tot verdrijving van de militairen uit het politieke machtscentrum.

Bij de gewapende strijd tegen BOUTERSE heeft men zijn hoop gevestigd op het dissidente gedeelte van het Jungle Commando: op BRUNSWIJK wordt niet meer gerekend.

SAMENSTELLING NIEUWE REGERING

17

President KRAAG (r.) en premier WIJDENBOSCH (l.)

Zeven van de elf leden van het nieuwe Surinaamse kabinet zijn lid van de NDP, die nauw gelieerd is aan het leger.

President KRAAG is ere-voorzitter van de NPS en oud-voorzitter van de voormalige Staten van Suriname. Vice-president en premier Jules WIJDENBOSCH was voorzitter van de NDP en al eerder (vóór de verkiezingen van 1987) premier. Rupert CHRISTOPHER (Defensie) was voorheen kabinetschef van de bevelhebber van het Nationaal Leger en Hoofd van de Surinaamse Inlichtingendienst; deze laatste functie combineert hij thans met zijn ministerschap. Ooggetuigen brengen hem in rechtstreeks verband met de moord op twee ongewapende lijfwachten van BRUNSWIJK, nadat deze eind maart 1990 tijdens onderhandelingen met de regering samen met andere vertegenwoordigers en leden van het Jungle Commando werden gearresteerd.

De nieuwe regering heeft zich de volgende taken gesteld:

- realiseren van een snelle economische ontwikkeling;
- bewerkstelligen van binnenlandse vrede;
- voorbereiden van nieuwe verkiezingen.

Ten aanzien van de eerste twee punten zal het moeilijk zijn op korte termijn succes te boeken. Bij nieuwe verkiezingen, die inmiddels al met 50 dagen zijn uitgesteld, moet de mogelijkheid van fraude niet uitgesloten worden geacht. BOUTERSE zal zeker niet nogmaals een politieke nederlaag willen lijden.

DOEK VALT VOOR COMECON

De Raad voor Wederzijdse Economische Hulp (vooral bekend onder zijn Engelstalig acroniem COMECON) heeft op 5 januari jl. na een tweedaagse zitting in Moskou zijn opheffing bekendgemaakt. De door de Sovjet-Unie geleide handelsgermeenschap van communistische landen zal zich op een volgende bijeenkomst te Boedapest in februari pogen om te vormen tot een markt-georiënteerde instelling die de naam Organisatie voor Internationale Economische Samenwerking heeft meegekregen. Aan de vooravond van zijn overlijden bestond de COMECON uit negen lidstaten: de Sovjet-Unie, Polen, Tsjechoslowakije, Hongarije, Bulgarije, Roemenië, Vietnam, Mongolië en Cuba.

18

De COMECON werd in januari 1949 in het leven geroepen als het communistisch antwoord op de Marshall-hulp, waarmee de Verenigde Staten poogden de door de Tweede Wereldoorlog verwoeste economieën van West-Europa nieuw leven in te blazen. Terwijl het Marshall-plan van meet af aan was bedoeld als een financiële injectie (in vier jaar in totaal twaalf miljard dollar) voor de Westeuropese landen, werd de COMECON door de Sovjet-Unie echter vooral tijdens het STALIN-tijdperk gebruikt om onder het devies van de wederzijdse samenwerking de Oosteuropese economieën geheel dienstbaar te maken aan de ontwikkeling van de Sovjet-economie. Voor de Sovjet-Unie vormde de COMECON in feite het legale kader om de planning van de volkshuishoudingen van Oost-Europa geheel af te stemmen op de economische behoeften van het Kremlin, zodat de financiële bijstand niet westwaarts, maar oostwaarts vloeide (tot 1960 circa 25 miljard dollar). Het economische verkeer tussen de COMECON-landen was daarbij gebaseerd op een soort ruilhandel van grondstoffen, halffabrikaten en eindprodukten, tegen een onderling gefixeerde waarde, die geen enkele relatie had met de waarde van goederen in het vrije handelsverkeer, maar geheel door de Sovjet-Unie werd vastgesteld. In de praktijk betekende dit dat voor de Sovjet-goederen kunstmatig hoge en voor de Oosteuropese goederen onrealistisch lage prijzen werden berekend.

Na de dood van STALIN in 1953 begonnen die verhoudingen langzaam te veranderen. De inbreng van Oosteuropese zijde ging zich vooral concentreren op consumptiegoederen en andere betrekkelijk hoogwaardige produkten, waarvoor de Sovjet-Unie in ruil energie en grondstoffen leverde. De wederzijdse specialisatie had nog steeds geen enkele voeling met de reële marktwaarde, maar leek enige tijd de basis te vormen voor een ruilsysteem, waarmee alle betrokkenen - zij het met moeite - konden leven. Dit veranderde in de loop van de jaren zeventig, toen de energieprijzen begonnen te stijgen en de industriële produkten uit de Oosteuropese COMECON-landen in kwaliteit achterbleven (vooral op technologisch terrein) juist omdat de noodzaak van competitie op de wereldmarkt ontbrak. Steeds meer werd de Sovjet-Unie gedwongen relatief dure energie te leveren, voor kwaliteitsarme consumptiegoederen en onbruikbare technologische produkten. De verliezen van de COMECON dwongen de Sovjet-Unie in toenemende mate haar heil te zoeken op de wereldmarkt, waar gas en olie werden verkocht en internationaal concurrerende technologie werd aangeschaft.

De omwenteling in Oost-Europa in de tweede helft van 1989 bracht de genadeklap voor de COMECON. Nieuw gevormde burgerlijke regeringen maakten zich op voor

de overschakeling van een planeconomie naar een vrije-markteconomie en wensten zich los te maken van de verplichte bijdragen in COMECON-verband. De Sovjet-Unie op haar beurt weigerde nog langer de verliezen van de socialistische handelsorganisatie te subsidiëren en eiste van haar COMECON-partners harde dollars voor een gecontinueerde levering van gas en olie.

Van alle zijden waren de COMECON-landen dan ook volledig uitgekeken op hun kunstmatige handelsbanden, toen zij op 5 januari besloten een nieuwe start te maken door de vorming van een organisatie van Internationale Economische Samenwerking.

19

Veel over deze alternatieve handelsgemeenschap-in-woording is nog niet bekend. Volgens het Sovjetrussische persbureau TASS zullen haar leden vrij zijn met elkaar en met andere landen handel te drijven op een markt-basis. De organisatie zal vermoedelijk fungeren als een tijdelijke buffer, die een al te ruwe overschakeling van een geleide economie op een markteconomie moet voorkomen. De ervaringen met de DDR, vóór de eenwording met de BRD toch een van de krachtigste economieën in Oost-Europa, hebben geleerd dat een al te snelle omschakeling naar het westerse kapitalistische systeem desastreuze gevolgen kan hebben voor de economische structuren van een volksdemocratie. Op den duur mag echter verwacht worden dat vooral de Oosteuropese COMECON-leden (met name Polen, Tsjechoslowakije en Hongarije) hun economische toekomst zullen zoeken in het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap.